

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

AUTOREFERÁT DISERTAČNÍ PRÁCE

2022/2023

Petra Šedinová

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

DISERTAČNÍ PRÁCE

Možnosti systematické podpory v oblasti rozvoje předpokladů počátečního čtení a psaní

Towards the systematic support of the early literacy development in preschool age

Petra Šedinová

Školitelka: doc. PhDr. Gabriela Seidlová Málková Ph.D.

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Pedagogická psychologie

2022/2023

OBSAH

Abstrakt.....	4
Abstract.....	5
Obsah.....	6
Úvod.....	8
Metodologie.....	10
Závěry a přínos práce.....	17
Seznam použitých pramenů a literatury.....	22
Curriculum vitae.....	29

ABSTRAKT

Tato práce hodnotí přínosy krátkodobého, relativně intenzivně implementovaného tréninkového programu zaměřeného na podporu rozvoje pregramotnostních, resp. pročtenářských dovedností (konkrétně fonemického uvědomování a znalosti písmen) dětí předškolním věku. Zhodnocení přínosů je provedeno ve srovnání se situací bez implementace pracovní metodiky a s užitím pracovní náplně s obsahem zaměřeným na rozvoj grafomotorických dovedností. Celkem 69 dětí ze čtyřech mateřských škol bylo náhodně rozděleno do tří skupin, jedné s cílovým předčtenářským programem, jedné s kontrolní pracovní situací a jedné kontrolní bez tréninkového programu. Programy byly aplikovány po dobu deseti týdnů ve vybraných mateřských školách s frekvencí tři výukové lekce v průběhu každého týdne. Výsledky studie přináší zhodnocení velké variability pregramotnostních předčtenářských výkonů v běžných třídách mateřských škol a přínos hodnoceného tréninkového programu z hlediska mobilizace pregramotnostních předčtenářských dovedností před zahájením školní docházky. Tato práce mapuje současnou situaci v oblasti intervenčních / tréninkových nástrojů, jejich specifika a cíle na gramotnostní a klíčové pregramotnostní dovednosti důležité pro rozvoj dětí v předškolním období. Nedílnou součástí je představení předčtenářského tréninkového programu „Větuška a Slovánek v lese plném hlásek a písmen“ sestaveného na základě výzkumné tréninkové studie této práce.

KLÍČOVÁ SLOVA

Fonemické uvědomování, znalost písmem, předčtenářský tréninkový program/ intervenční program, předškolní děti, pročtenářský program, rozvoj pregramotnostních klíčových dovedností.

ABSTRACT

This study evaluates the benefits of short-term, relatively intensively implemented training programme aimed at enhancing the development of pre-reading skills (specifically phoneme awareness and letter knowledge) in the last year of kindergarten. The evaluation of the benefits is carried out in comparison with the situation without the implementation of the work methodology and with the use of available work content with content aimed at the development of graphomotor skills with commented instruction. Sixty-nine children from four kindergartens were randomly assigned to three groups: pre-reading intervention group (resp. phoneme awareness and letter knowledge intervention), graphomotor skills intervention group and no-training group. Intervention programs were implemented as a 10-week training programmes in the frequency of 3 training lessons per week. The results provide an evaluation of the variability pre-literacy pre-reading performance in regular kindergarten classes and the benefits of the evaluated training program in terms of mobilizing pre-literacy pre-reading skills before starting school. This work maps the current situation in the field of intervention/training tools, their specifics and targets literacy and key pre-literacy skills important for the development of children in the preschool period. An integral part is the presentation of the pre-reading training program "Větuška a Slovánek v lese plném hlásek a písmen" compiled on the basis of the research training study of this work.

KEYWORDS

Phoneme awareness, letter knowledge, pre-literacy intervention, preschool age children, pre-reading training program, development of pre-literacy skills.

Obsah

Úvod.....	10
1. Gramotnost jako kontinuální proces	Chyba! Záložka není definována.
1.1 Výchozí teoretický rámec práce	Chyba! Záložka není definována.
1.2 Klíčové komponenty rozvíjející se gramotnosti a jejich vymezení	Chyba! Záložka není definována.
2. Klíčové pregramotnostní dovednosti a jejich trénink	Chyba! Záložka není definována.
2.1 Konstrukční a teoretická východiska programů pro podporu rozvoje počáteční gramotnosti.....	Chyba! Záložka není definována.
2.2 Konstrukční kritéria důležitá při vytváření tréninkových / intervenčních programů	Chyba! Záložka není definována.
2.3 Typické formy realizace programů pro podporu rozvoje pregramotnostních dovedností	Chyba! Záložka není definována.
2.4 Identifikované přínosy tréninkových / intervenčních programů	Chyba! Záložka není definována.
2.5 Programy pro podporu rozvoje počátečního čtení v českém prostředí	Chyba! Záložka není definována.
3. Vlastní výzkum	Chyba! Záložka není definována.
4. Metodologie	Chyba! Záložka není definována.
4.1 Harmonogram a organizace realizace výzkumu	13
4.2 Popis výzkumného vzorku	15
4.3 Procedury pro zpracování výzkumných dat	Chyba! Záložka není definována.
4.3.1 Popis testových nástrojů pro sběr dat.....	Chyba! Záložka není definována.
4.3.1a Testy hodnotící fonemické uvědomování.....	Chyba! Záložka není definována.
4.3.1b Testy hodnotící znalost písmen	Chyba! Záložka není definována.
4.3.1c Testy hodnotící počáteční čtení	Chyba! Záložka není definována.
4.3.1d Testy hodnotící kognitivní schopnosti	Chyba! Záložka není definována.
4.3.1e Test hodnotící slovní zásobu	Chyba! Záložka není definována.

4.3.2 Popis použitých tréninkových programů.....	Chyba! Záložka není definována.
4.3.2a Předčtenářský tréninkový program (G1)	Chyba! Záložka není definována.
4.3.2b Trénink grafomotorických dovedností (G2).....	Chyba! Záložka není definována.
4.4 Zpracování výzkumných dat	Chyba! Záložka není definována.
5. Výsledky výzkumu.....	Chyba! Záložka není definována.
5.1 Deskriptivní analýzy pretestového a posttestového období	Chyba! Záložka není definována.
5.1.1 Deskriptivní statistika celého výzkumného souboru na počátku výzkumu ...	Chyba! Záložka není definována.
5.1.2 Popis výkonů celého vzorku v testech fonemického uvědomování, znalosti písmen, počátečního čtení a kognitivních předpokladů na počátku výzkumu	Chyba! Záložka není definována.
5.1.3 Deskriptivní statistika cílového vzorku dětí pretestového a posttestového období pro jednotlivé skupiny	Chyba! Záložka není definována.
5.2 Analýzy pretestového a posttestového období pro zodpovězení výzkumných otázek	Chyba! Záložka není definována.
5.2.1. Analýza pretestového a posttestového období podle sledovaných skupin....	Chyba! Záložka není definována.
5.2.2 Analýza výkonů dětí podle škol	Chyba! Záložka není definována.
5.3 Deskriptivní statistika období odloženého posttestu podle sledovaných skupin ..	Chyba! Záložka není definována.
5.4 Analýza období odloženého posttestu podle sledovaných skupin	Chyba! Záložka není definována.
6. Shrnutí výsledků výzkumu.....	Chyba! Záložka není definována.
7. Diskuze výsledků výzkumu	Chyba! Záložka není definována.
8. Výsledná podoba programotnostního tréninkového programu pro podporu rozvoje programotnostních dovedností	Chyba! Záložka není definována.
Závěr.....	Chyba! Záložka není definována.
Seznam použitých pramenů a literatury	22

Seznam příloh.....	Chyba! Záložka není definována.
Seznam obrázků a grafů	Chyba! Záložka není definována.
Seznam tabulek	Chyba! Záložka není definována.

Úvod

Úspěšný proces osvojování počáteční gramotnosti je výchozím bodem pozdější vzdělanosti, zdraví a celkové psychofyzické pohody. V období před nástupem školní docházky jsou pokládány základy mnoha pro život důležitých dovedností, z nichž jednou z nejdůležitějších je bezpochyby dovednost číst a psát. Vývoj čtení a psaní považujeme za proces, který popisuje současná odborná literatura jako individuálně variabilní a mnohé děti si z různých důvodů nedokáží pro osvojení těchto dovedností vybudovat v průběhu předškolního věku dobré předpoklady. I proto je důležitou oblastí současného výzkumu pojmenovávat možnosti systematické podpory rozvoje předpokladů pro rozvoj gramotnosti už v předškolním věku, před nástupem základní školní docházky.

Téma pregramotnosti má v české odborné literatuře své místo a tvoří již více než dekádu široce akceptovanou oblast ve studiu vývoje gramotnosti (viz. také monotematické číslo časopisu *Pedagogika* 1-2/2012 věnované pregramotnostní tematice, časopis *Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání* vycházející v rámci Pedagogické fakulty UK či článek *Pojetí a rozvoj čtenářské pregramotnosti v předškolním období* (Kropáčková, Wildová, Kucharská, 2014)). Adekvátní rozvoj a stimulace schopností klíčových pro rozvoj čtenářských dovedností již v mateřské škole (zejm. v období předškolní docházky) má své opodstatnění, a vytváření podpůrných vzdělávacích programů pro předčtenářské období svou neoddiskutovatelnou důležitostí. Potřeba tréninkových a preventivních vzdělávacích programů vyvstává též v souvislosti se zvyšujícími se a složitějšími nároky společnosti na vzdělání jako takové.

Cílem explicitního rozvoje a podpory klíčových dovedností čtenářské gramotnosti před nástupem školní docházky není učit děti číst a psát, ale pracovat na podpoře rozvíjení dovedností, o kterých víme, že tvoří nezbytný předpoklad pro vývoj čtení a psaní. Výzkum vývoje raných čtenářských a předčtenářských či pregramotnostních dovedností umožnil získat poznatky, které pomohly upřesnit strukturu i vývojové načasování dovedností, jež jsou pro rozvoj gramotnosti důležité. V souvislosti s tímto poznáním se rozvinulo bádání v oblasti specifikace charakteru i forem, jakými lze tzv. pregramotnostní dovednosti rozvíjet. Toto cílené podpůrné působení prokazatelně usnadňuje proces získávání vzdělávání v průběhu prvních let školní docházky, aktivizuje počáteční gramotnostní dovednosti a zároveň, pokud možno do jisté míry, vyrovnává nerovnosti mezi vrstevníky.

Oblast implementace či samotná tradice ve výzkumné sféře tréninkově-podpůrného působení je v českém prostředí ve výrazném opoždění oproti situaci v mezinárodním měřítku - kde již probíhá zavádění a zkoumání efektů ucelených programů u konkrétních skupin recipientů (tedy po již proběhlém výzkumu u běžně se vyvíjejících dětí, u dětí s patrným mírným opožděním řečového vývoje, až po děti s detekovanými obtížemi), a jsou nabízena fakta či argumenty pro i proti zavádění určitých postupů do praxe předškolní výuky. Otázka potřebnosti a aplikace studií a materiálů ve vztahu k pročtenářským pregramotnostním aktivitám má tedy v současné době své důležité místo a tato práce na ni reaguje představením nově vytvořeného systematického tréninkového programu, který je aplikovatelný v krátkodobé perspektivě.

Tato dizertační práce se zabývá otázkami ucelené podpory rozvoje gramotnosti v předškolním věku, zejm. v oblasti počátečního čtení se zacílením na tréninkové a ucelené postupy jeho rozvoje. Od úvodního popisu základních terminologických aspektů a klíčových dovedností rozvíjející se předčtenářské gramotnosti a jejich souvislostí, jsou popisována konstrukční a teoretická východiska těchto programů, a dále představeny konkrétní efektivní programy zhodnocené v rámci soudobého výzkumu a shrnuty praktické otázky jejich realizace. Záměrem této práce je, v návaznosti na analýzy stávajícího stavu poznání v odborné literatuře a výsledky prezentovaného výzkumu, představení vytvořeného tréninkového programu pro podporu rozvoje počátečního čtení (a psaní), jeho evaluace a následné zhodnocení poznatků získaných z výzkumného šetření v rámci upraveného tréninkového programu určeného pro práci pedagogů s menší skupinkou dětí v mateřských školách (případně pro práci poradenských pracovníků).

Metodologie

Cíle práce

Tato práce hodnotí přínosnost sestaveného tréninkového programu, který byl koncipován s oporou stávající odborné literatury a se záměrem prověřit v praxi předškolních zařízení konkrétní postupy pro realizaci cílené a strukturované podpory rozvoje čtenářských dovedností dětí v předškolních ročnících mateřských škol. Předmětem výzkumného záměru je tak zhodnocení přínosů navrženého tréninkového programu pro rozvoj pregramotnostních dovedností předškolních dětí v podmínkách obvyklé každodenní realizace výchovně vzdělávacích aktivit v mateřských školách.

Cíle předkládané práce jsou následující:

1. ***Zhodnocení funkčnosti a přínosnosti sestaveného tréninkového programu pregramotnostních dovedností u dětí v posledních ročnících mateřských škol bezprostředně po realizaci tréninkových aktivit*** - přínosy programu jsou hodnoceny pomocí dat před realizací programu experimentálních skupin a po jeho skončení. Přínosy jsou sledovány v rámci experimentální skupiny (s předčtenářským tréninkem) v porovnání s dětmi ze skupiny s grafomotorickými aktivitami a skupinou kontrolní (tj. bez tréninkových aktivit).
2. ***Zhodnocení přínosů a efektů experimentálního tréninkového programu z hlediska rozvoje raných pregramotnostních dovedností a posouzení stability těchto efektů v čase s ročním odstupem od ukončení tréninkových aktivit*** - vzhledem ke skupině s běžně dostupným předškolním (grafomotorickým) programem a kontrolní skupině z pohledu přibližně šestnácti měsíční perspektivy od zahájení tréninkových aktivit.
3. ***Prověření specifik efektivního tréninkového programu*** - sestavení výsledného zobecněného popisu efektivního tréninkového programu pro podporu pregramotnostních dovedností v předškolním období, který je vytvořený na základě posouzení přínosů sestaveného tréninkového programu pro účely výzkumu této práce z hlediska realizovatelnosti u cílové skupiny recipientů při stávajícím harmonogramu v mateřských školách.

Na základě analýzy poznatků z odborné literatury uvedených v kapitole 2.3 Typické formy realizace programů pro podporu rozvoje pregramotnostních dovedností a 2.4 Identifikované přínosy programů této práce, je **předpokládáno**, že:

- Navržený tréninkový program a tréninkový plán zaměřený na rozvoj pregramotnostních dovedností, resp. k aktivizaci tzv. alfabetského principu, bude prokazovat svoji funkčnost a efektivitu ve smyslu rozvoje pregramotnostních dovedností - a to zejména v porovnání s účinky běžné výchovně vzdělávací podpory pregramotnostních dovedností v mateřských školách a ve srovnání s účinky strukturované podpory rozvoje grafomotorických dovedností (pracovními listy).
- V případě aktivizace alfabetského principu navrženým tréninkovým programem v rámci realizace implementační fáze užití programu bude možné pozitivní přínosy tréninkového programu sledovat jako relativně stabilní v čase - tedy nejen bezprostředně po realizaci programu, ale též po uplynutí několika měsíců od implementační fáze užití programu.

Harmonogram a organizace realizace výzkumu

Tento výzkum vychází z datového materiálu získaného v letech 2016 - 2017 v mateřských školách v Praze a jejím okolí (viz Tabulka 1. Harmonogram jednotlivých kroků realizace výzkumu). Mezi první a druhou fází sběru dat proběhla implementace tréninkového programu, kdy byly vytvořeny dvě experimentální skupiny (G1, G2) a jedna kontrolní (G3) skupina. Pro posouzení efektů deseti týdenních tréninkových aktivit byl shromážděn datový materiál před samotnou implementací, bezprostředně po ukončení tréninkových aktivit a přibližně s ročním odstupem. Získaný datový materiál ze tří sledovaných fází sběru dat umožnil zhodnocení efektů implementovaného programu a posouzení přínosů a realizovatelnosti tohoto sestaveného pregramotnostního tréninkového programu zaměřeného na fonemické uvědomování a znalost písmen. Program je určen pro mobilizaci klíčových pregramotnostních dovedností u běžně se vyvíjejících dětí.

Tabulka 1. Harmonogram jednotlivých kroků realizace výzkumu.

Fáze výzkumu

časové období

Přípravná fáze

září 2015 - únor 2016

Realizace tréninkové aktivity a
výzkumné šetření

únor-červen 2016 (červen 2017)

Analýza výzkumných dat

2017-2018

Harmonogram časového rozmezí realizace, v jejímž rámci probíhal longitudinální terénní výzkum ve 3 fázích v rámci dvouletého rozmezí schematicky zachycuje Tabulka 2 Harmonogram realizace šetření v MŠ.

Tabulka 2. Harmonogram realizace šetření v MŠ.

Testové fáze	T1 pretest	T2 posttest	T3 odložený posttest
Období	Únor-březen 2016	květen-červen 2016	květen-červen 2017

První fáze terénního sběru dat, tzv. pretestová fáze (T1), probíhala v rozmezí 3 týdnů (v časovém období únor-březen 2016), před započítím realizace tréninkových programů v mateřských školách. Mezi první a druhou fází sběru dat byla realizována implementace tréninkového programu a experimentálního grafomotorického programu v období březen - květen po dobu deseti týdnů s frekvencí přibližně cca 1,5 hodin týdně rozložených do tří dní v rámci pracovního týdne. Posttestová fáze (T2), která proběhla bezprostředně po skončení cílových aktivit ve třídách mateřských škol, byla realizována v měsíci červnu 2016. Přibližně jeden rok po ukončení tréninkových aktivit proběhla závěrečná fáze terénního sběru dat, odložený posttest (T3), v časovém období na přelomu května a června roku 2017.

Sběr dat byl ve všech třech fázích realizován v rámci jednoho až dvou sezení s dítětem, výzkumník vždy přihlížel k potřebám dítěte a v případě zvýšené unavitelnosti bylo testové sezení s dítětem dokončeno v nejbližším možném termínu.

Odložené posttestové šetření (T3) proběhlo v závěru školního roku v prvních třídách základních škol.

Popis výzkumného vzorku

Pro spolupráci na výzkumu byly primárně osločovány mateřské školy v nedalekých lokalitách (tj. na území hlavního města Prahy), ale též školy ve Středočeském kraji. Podmínkou účasti ve výzkumu byla ochota pracovníků mateřských škol k aktivnímu zapojení do realizace plánovaných tréninkových programů, samostatný prostor pro výuku i časová dotace ve volném čase pro vlastní přípravu na jednotlivé lekce. Spolupracující pedagogové byli ve své mateřské škole ochotni po dobu cca dvou měsíců pracovat pod supervizním vedením s připravenými tréninkovými materiály a umožnili časové i prostorové možnosti pro provedení kontrolních testování pro potřeby hodnocení vlivu těchto programů.

Naším záměrem bylo, aby trénink dětem zprostředkovala osoba známá, učitel z jejich mateřské školy a nevznikaly tak pro děti nové situace. To vše (zejm. časová dotace programu a nároky na prostor) bylo také pro mnohé školy náročnou a (ne)splnitelnou podmínkou. Nejprve byli osloveni ředitelé mateřských škol, po podepsání souhlasu s účastí na výzkumu probíhalo oslovování rodičů a distribuce informovaných souhlasů s účastí dětí na výzkumu pedagogy. Z celkového počtu cca 14 oslovených škol, se do výzkumu ve výsledku zapojily 4 mateřské školy v Praze a okolí (MŠ Zelená, MŠ Červená, MŠ Bílá a MŠ Modrá¹, přičemž tréninkové aktivity probíhaly výhradně na prvních dvou zmíněných školách).

Děti v předškolních ročnících mateřských škol byly vyhledávány v průběhu prvního pololetí posledního ročníku mateřské školy před nástupem školní docházky.

V příslušných mateřských školách byly děti rozděleny do jedné ze tří sledovaných skupin s pokud možno co nejvíce vyrovnanými počty² dětí v jednotlivých skupinách. Z hlediska genderového rozložení se výzkumu účastnilo z počtu 69 dětí, z toho 31 chlapců a 38 dívek. Výzkumný vzorek tvoří běžně se vyvíjející pětileté a šestileté monolingvní děti (tj. věk v roce započetí výzkumu) z předškolních ročníků státních mateřských škol. Děti byly v každé škole náhodně rozděleny do dvou experimentálních a jedné kontrolní skupiny, tak, aby v každé škole byl zhruba stejný počet dětí v každé sledované skupině.

Výzkumu se účastnily typicky se vyvíjející děti z běžných tříd mateřských škol.

¹ Z důvodu anonymizace nejsou uvedena reálná jména mateřských škol.

² Jak již bylo popisováno výše, v samém počátku studie byl počet dětí v jednotlivých skupinách zcela vyrovnaný. Později vlivem různých faktorů, se mnohé děti nemohly zapojit do experimentálních skupin, a proto byly přesunuty do skupiny kontrolní (G3).

V průběhu realizace tréninkových aktivit byly vytvořeny tři skupiny:

- **Skupina G1: předčtenářský tréninkový program** - skupina pracující s programem pro podporu pročtenářských dovedností (klíčový program z hlediska cílů výzkumu),
- **Skupina G2: skupina s grafomotorickým tréninkem** - skupina pracující s běžně dostupnou předškolní edukativní aktivitou - předškolními pracovními listy,
- **Skupina G3: kontrolní skupina** - tato skupina neměla stanovenou žádnou pracovní náplň nad rámec běžné výuky v mateřské škole.

Obě experimentální skupiny podstoupily tréninkové aktivity ve stejném časovém období souběžně (březen – květen 2016), po stejně dlouhou dobu a ve stejné intenzitě. Jako aktivita skupiny s grafomotorickým tréninkem byla záměrně volena běžně dostupná metodika pro předškolní děti, která je verbálně komentovaná, doplněná instrukcemi. Skupiny G2 a G3 figurovaly ve výzkumu za cílem porovnání běžně verbálně komentované předškolní metodiky (G2) a kontrolní skupiny (G3) se skupinou s pročtenářskými aktivitami.

Skupina s předčtenářským tréninkovým programem (G1) pracovala cílovým tréninkovým programem třikrát v týdnu za vedení pedagogů mateřské školy. Pedagogové měli k dispozici tištěný manuál, potřebné pomůcky a pracovaly s dětmi interaktivně (součástí byla pohybová cvičení, verbální úlohy, rytmická i kreativní práce), ale též úlohy formou papír - tužka. Děti pracovaly s pedagogem dle instrukcí, k zaznamenávání posunů v programu měly k dispozici předtištěný plakát o rozměru A1, kam si zaznamenávaly s pedagogem postup s hlavními hrdiny programu k cíli a zakreslovaly důležité milníky programu či pohádkové postavy, k dispozici byly též předtištěné pracovní sešity pro příslušnou část lekce. Vzhledem k omezenému počtu dětí ve skupině měl pedagog prostor pro možný individuální přístup v případě nepochopení části cvičení dítětem.

Skupina s grafomotorickými aktivitami (G2) pracovala s běžně dostupnými předškolními pracovními listy, které byly zaměřeny na rozvoj grafomotorických dovedností dítěte. Ke každé lekci měl pedagog k dispozici manuál s komentovanými pasážemi a tištěnými pracovními listy pro děti. V rámci lekce vždy pedagog dětem popsal, co mají v rámci předtištěného obrázku za úkol a interagoval s dětmi při plnění úlohy. Děti postupovaly v jednotlivých lekcích od jednoduchých cvičení po cvičení s vyšší náročností.

Závěry a přínos práce

V souvislosti se zvyšujícími se a složitějšími nároky společnosti na vzdělávání rezonuje potřeba vytváření a zavádění tréninkových a preventivních programů. Programy na podporu pregramotnostních dovedností se v zahraničí hojně užívají nejen u typicky se vyvíjejících předškolních dětí v běžných mateřských školách, ale cíleně také u dětí s vývojovými poruchami v oblasti gramotnosti nebo u dětí s rizikovými faktory z hlediska vývoje gramotnostních dovedností. Cílené podpůrné působení v předškolním období usnadňuje proces nabývání vzdělávání v průběhu prvních let školní docházky, aktivizuje počáteční gramotnostní předpoklady a vyrovnává nerovnosti v předčtenářských klíčových dovednostech. V současné době je v řadě evropských zemí k dispozici uspokojivé množství výzkumně ověřených intervenčních či preventivních programů, které mohou využívat pedagogové, profesionálové ve školské praxi, či samotní rodiče při práci s dítětem, ale též děti samy (zejm. vhodné edukativní aplikace určené pro práci dítěte). V kontrastu se zahraniční situací lze reflektovat relativně malé zastoupení výzkumu v této oblasti v českém kontextu. I z tohoto důvodu je nedílnou součástí teoretické části této práce téma teoretické předpoklady klíčových předčtenářských pregramotnostních dovedností včetně specifik koncepce programů pro rozvoj pregramotnostních dovedností. Tréninkové či intervenční programy užívané v praxi mohou mít velmi variabilní formáty z hlediska četnosti či délky implementace, orientace na určitou cílovou skupinu i způsobů práce (Warren et al., 2007). V předškolním a raně školním věku variabilitu vývoje počátečního čtení (i psaní) zásadním způsobem ovlivňují z psycholingvistické perspektivy tři dovednosti: fonemické uvědomování, znalost písmen abecedy a rychlé automatizované jmenování (v české literatuře označované zkratkou RAN) (Caravolas et al., 2013; Caravolas et al., 2019), přičemž jsou pro efektivní stimulaci v pregramotnostním období důležité první dvě jmenované dovednosti. Porozumění důležitosti fonemického uvědomování a znalosti písmen pro rozvoj počátečních čtenářských dovedností vedlo v posledních letech v řadě evropských zemí k nárůstu zájmu o tréninkové / intervenční programy tohoto typu. S poznatky z relevantních zdrojů z anglojazyčné literatury jsou popsány oblasti důležité při vytváření takovýchto programů s ohledem na cílovou skupinu, četnost a intenzitu implementace úspěšných programů. To je doplněno konkrétními příklady studií a dostupných programů včetně sledování aktuálního směřování této oblasti. V posledních letech se zvyšuje tendence k testování různých doposud méně obvyklých forem stimulace pregramotnostních dovedností předškolních dětí, které se tato práce též snaží reflektovat. Konkrétně jde o různé počítačem asistované postupy nebo programy, výukové, tj. tréninkové a intervenční aplikace,

kteře mohou výrazně usnadnit aktivní zapojování rodičů, pedagogů či terapeutů do práce s dítětem (Segers & Verhoeven, 2004; Elbaum et al., 2000).

Tato práce se zaměřuje na oblast pregramotnostních předčtenářským tréninkových programů, hodnotí různost pregramotnostních dovedností v předškolním věku a věnuje se zhodnocení pro účely této práce sestaveného, relativně krátkodobého intenzivního předčtenářského tréninkového programu v praktickém užití. Součástí je zmapování úrovně pregramotnostních dovedností předškolních dětí před nástupem povinné školní docházky, které jsou v tomto období velmi variabilní. V deskriptivní a analytické části práce je realizováno zhodnocení výzkumu efektů implementace vytvořeného předčtenářského programotnostního tréninku. Napříč sledovanými skupinami je popsána implementace sestaveného tréninkového programu u dětí v přibližně patnácti měsíční výzkumné perspektivě. Představený předčtenářský trénink cílí na klíčové dovednosti z pohledu rozvíjejícího se pregramotnostního období a aktivizaci alfabetského principu u typicky se vyvíjejících dětí.

Na základě výsledků výzkumu této práce je možné reflektovat, že sestavený předčtenářský tréninkový program přináší krátkodobé pozitivní efekty (tedy bezprostředně po ukončení tréninkových aktivit) v oblasti trénovaných dovedností. Na jedné ze dvou sledovaných škol, kde program probíhal, nabývají přínosy programu efektů statistické významnosti. Na základě výzkumných výstupů lze předpokládat, že tréninkový předčtenářský program přispívá k vyrovnanosti výraznějších rozdílů v klíčových předčtenářských dovednostech před zahájením povinné školní docházky. To je v souladu s podobnými studiemi (Gillon, 2000; Tyler et al., 2014, atd). Tyto efekty, přestože nejsou u kompletního cílového vzorku na úrovni statistické významnosti, jsou v menší míře patrné i s větším časovým odstupem jednoho roku od ukončení tréninkových aktivit. Na základě výzkumných výstupů této práce byla upravena výsledná podoba předčtenářského tréninkového programu s podtitulem „*Větuška a Slované v lese plném hlásek a písmen*“. Tento program cílí na explicitní výuku tzv. alfabetského principu (spojení hlásky a písmene) s doprovodným grafomotorickým nácvikem psaní a je sestavený jako ucelený program, série na sebe navazujících úloh s narůstající náročností pro intenzivní implementaci v průběhu necelých tří měsíců předškolního ročníku. Úlohy, které jsou součástí programu, rozvíjejí základní úroveň dovednosti fonemického uvědomování (zejména vydělení počáteční hlásky ve slově) a znalosti písmen (zejména znalost vysloveného názvu písmene). Cílem programu je především aktivizace základních předčtenářských dovedností pro podporu typicky se vyvíjejících dětí, proto součástí programu není výuka názvů písmen abecedy ani elementárního čtení či psaní. Vzhledem k velmi dobrým dovednostem v oblasti

předčtenářských předpokladů dětí bezprostředně před zahájením školní docházky, je vhodné užití pregramotnostního tréninku v prvním pololetí předškolního přípravy. Program je koncipován pro přímou práci pedagogů s dětmi ve třídách jako soubor tréninkových návodů, obrázků a pracovních listů pro práci ve formátu tužka–papír na podkladě ústní instrukce pedagoga. V případě zapojení asistenta pedagoga / dalšího pedagoga a dobré přípravy vedoucího pedagoga by program jistě mohl být užíván i v rámci výchovně - vzdělávacích aktivit celé třídy MŠ.

Mezi záměry této práce patří též snaha upozornit na nedostatečnou pozornost věnovanou oblasti zavádění výzkumně ověřených preventivně - intervenčních programů v praxi v domácím prostředí a podněcení k dalšímu či návaznému výzkumu v této oblasti.

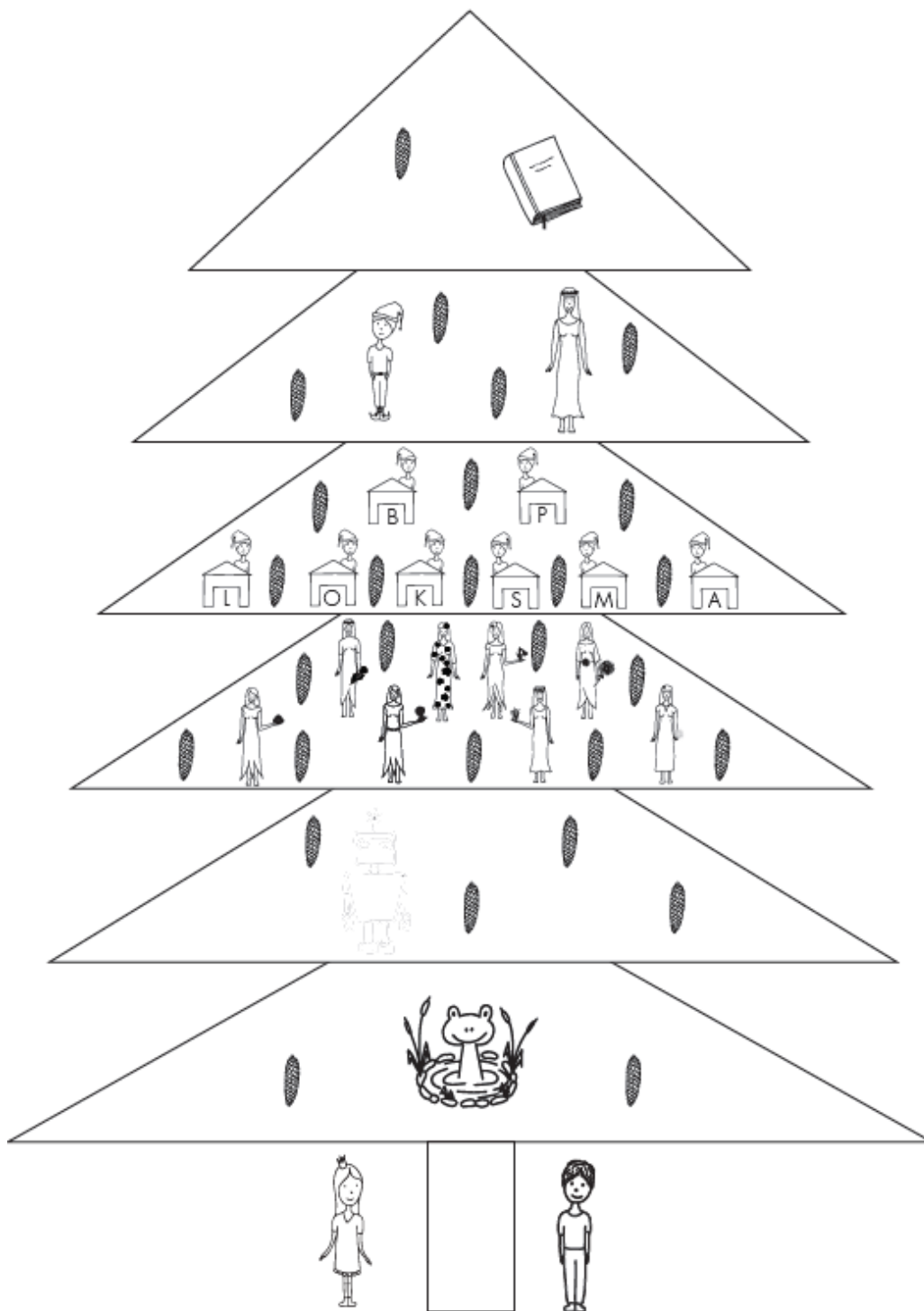
Zmíněný výzkum má z hlediska efektivity a přínosů tréninkových programů své místo a uplatnitelnost v českém prostředí v praxi, může se stát základem promyšlené pedagogické práce v mateřských institucích. Vzhledem k velké variabilitě výkonů předškolních dětí je možné podotknout, že systematické aktivity cílené na rozvoj pregramotnostních dovedností mají v tomto období své smysluplné opodstatnění. Předčtenářský program může být využíván nejen ve své podobě tužka - papír, ale též v podobě interaktivní herní aplikace v tabletu / počítači. Podobou herních ucelených aktivit lze záměrně a systematicky rozvíjet připravenost dítěte na nástup školní docházky, tedy posílit připravenost dětí, vyrovnat nesourodý vývoj dovedností či detekovat děti s rizikovými faktory z hlediska rozvoje gramotnosti.

Tréninkový program „*Větuška a slovánek v lese plném hlásek a písmen*“ je sestaven v poutavém kontextu s příběhem, který děti vtáhne do děje v prostředí lesa. Ústřední postavy, Větuška, která má ráda věty, a Slovánek, který má rád slova, pomáhají dětem uchopit mluvenou řeč jako určitou strukturu, systém. Hlavní hrdinové provázejí děti na cestě za babičkou a dědou, kteří pro ně mají dárek k ukončení předškolního vzdělávání – list se všemi písmenky abecedy s hlavními postavami programu.

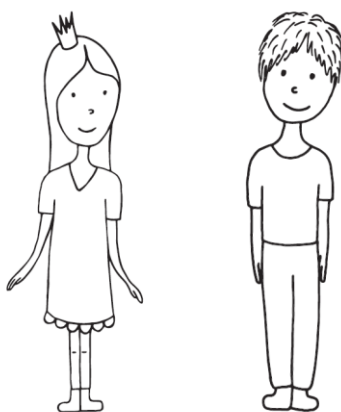
Při svém putování se děti seznamují s pohádkovými postavami - robot z vesmíru, lesní žínky a kobylyk zvučilky, písmánci, žabák Ruda z lesní tůňky a další. Ty seznamují děti s důležitými mezníky programu a mobilizují je k samostatné aktivitě s nově získanými poznatky. Každá postavíčka seznamuje děti s novými dovednostmi.

Tréninkový program je sestavený jako ucelený koncept, série na sebe navazujících úloh pro intenzivní práci v průběhu cca dvou měsíců (10 týdnů) předškolního ročníku MŠ, sestává se z 28 lekcí, každá lekce disponuje doplňkovými cvičeními – cvičeními nad rámec pracovní

náplně, které je možné zadat individuálně dětem či ve zbývajícím čase projít jako skupinovou práci.

Tematicky lze program pomyslně rozdělit na postupně navazující oddíly (schematicky viz Obrázek výše – „Plán cesty lesem“) – úvodní oddíl (s důrazem na vystavění herního kontextu příběhu) s prvními lekcemi na procvičení orientace ve slovní a slabičné struktuře slov a vět, fonologický oddíl (zaměřený na identifikaci první hlásky ve slově), písmenkový oddíl (reaguje na představené hlásky) a oddíl procvičující a opakující probrané úseky s důrazem na posílení alfabetského principu (foném – grafém) a závěrečnou lekci. Každý oddíl tvoří série úloh pro práci v jedné výukové lekci o délce 25 - 35 minut. Každá lekce je tvořena strukturovanými popisy postupů a metod implementace tréninkového plánu a provází ji vhodný obrazový materiál (pracovní listy a obrázky). Jednotlivé lekce jsou sestaveny jako na sebe navazující, provazuje je základní příběh, který děti spolu s ústředními postavami programu prožívají od začátku programu až po jeho ukončení.

Seznam použitých pramenů a literatury

- Al Otaiba, S., & Fuchs, D. (2002). Characteristics of children who are unresponsive to early literacy intervention: A review of the literature. *Remedial and Special education, 23*(5), 300-316.
- Allen, M. M. (2013). Intervention efficacy and intensity for children with speech sound disorder. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research.*
- Allen, G. (2011). *Early intervention: the next steps, an independent report to Her Majesty's government by Graham Allen MP.* The Stationery Office.
- Baker, E., & McLeod, S. (2011). Evidence-based practice for children with speech sound disorders: Part 1 narrative review. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools.*
- Balu, R., Zhu, P., Doolittle, F., Schiller, E., Jenkins, J., & Gersten, R. (2015). Evaluation of Response to Intervention Practices for Elementary School Reading. NCEE 2016-4000. *National Center for Education Evaluation and Regional Assistance.*
- Below, J. L., Skinner, C. H., Fearrington, J. Y., & Sorrell, C. A. (2010). Gender differences in early literacy: Analysis of kindergarten through fifth-grade dynamic indicators of basic early literacy skills probes. *School Psychology Review, 39*(2), 240-257.
- Blachman, B. A., Ball, E. W., Black, R., & Tangel, D. M. (2000). *Road to the Code: A Phonological Awareness Program for Young Children.* Paul H. Brookes Publishing Co.
- Borstrøm, I. & Petersen, D. K. (1996). På vej til den første læsning. Fonologisk opmærksomhed. ('On the way to the first reading. Phonological awareness'). Copenhagen: Alinea
- Brom, O., & Řehák, J. (2015). *SPSS–Praktická analýza dat.* Computer Press.
- Bus, A. G., & Van IJzendoorn, M. H. (1999). Phonological awareness and early reading: A meta-analysis of experimental training studies. *Journal of educational psychology, 91*(3), 403-414.
- Byers, B. A., Bellon-Harn, M. L., Allen, M., Saar, K. W., Manchaiah, V., & Rodrigo, H. (2021). A comparison of intervention intensity and service delivery models with school-age children with speech sound disorders in a school setting. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 52*(2), 529-541.
- Byrne, B., Fielding-Barnsley, R., & Ashley, L. (2000). Effects of preschool phoneme identity training after six years: Outcome level distinguished from rate of response. *Journal of educational psychology, 92*(4), 659–667.
- Byrne, B., & Fielding-Barnsley, R. (1993). Evaluation of a program to teach phonemic awareness to young children: A 1-year follow-up. *Journal of Educational Psychology, 85*(1), 104.
- Byrne, B., & Fielding-Barnsley, R. (1991). Evaluation of a program to teach phonemic awareness to young children. *Journal of Educational psychology, 83*(4), 451.–455.
- Caravolas, M., Lervåg, A., Mikulajová, M., Defior, S., Seidlová-Málková, G., & Hulme, C. (2019). A Cross-Linguistic, Longitudinal Study of the Foundations of Decoding and Reading Comprehension Ability. *Scientific Studies of Reading, 23*(5), 386-402.
- Caravolas, M., Mikulajová, M., Defior, S., & Seidlová Málková, G. (2018). *Tests. MABEL.* <https://www.eldel-mabel.net/cs/test/>
- Caravolas, M., Mikulajová, M., Defior, S., & Seidlová Málková, G. (2018). *Multilanguage Assessment Battery of Early Literacy.*
- Caravolas, M., Lervåg, A., Defior, S., Seidlová Málková, G., & Hulme, C. (2013). Different patterns, but equivalent predictors, of growth in reading in consistent and inconsistent orthographies. *Psychological Science, 24*(8), 1398-1407.

- Caravolas, M., Lervåg, A., Mousikou, P., Efrim, C., Litavský, M., Onochie-Quintanilla, E., ... & Seidlová-Málková, G. (2012). Common patterns of prediction of literacy development in different alphabetic orthographies. *Psychological science*, 23(6), 678-686.
- Caravolas, M., & Volín, J. (2005). *Baterie diagnostických testů gramotnostních dovedností pro žáky 2. až 5. ročníků ZŠ: příručka*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR.
- Caravolas, M. (2004). Spelling development in alphabetic writing systems: A cross-linguistic perspective. *European Psychologist*, 9(1), 3.
- Caravolas, M., Hulme, C., & Snowling, M.J. (2001). The Foundations of spelling ability: Evidence from a 3-year longitudinal study. *Journal of memory and language*, 45 (4), 751-774.
- Carson, K. L., Gillon, G. T., & Boustead, T. M. (2013). Classroom phonological awareness instruction and literacy outcomes in the first year of school.
- Connor, C. M., Morrison, F. J., & Katch, L. E. (2004). Beyond the reading wars: Exploring the effect of child-instruction interactions on growth in early reading. *Scientific studies of reading*, 8(4), 305-336.
- De Jong, P. F., & Van der Leij, A. (1999). Specific contributions of phonological abilities to early reading acquisition: Results from a Dutch latent variable longitudinal study. *Journal of educational psychology*, 91(3), 450.
- Ehri, L. C., Nunes, S. R., Stahl, S. A., & Willows, D. M. (2001). Systematic phonics instruction helps students learn to read: Evidence from the National Reading Panel's meta-analysis. *Review of educational research*, 71(3), 393-447.
- Ehri, L. C. (1997). Learning to read and learning to spell are one and the same, almost. *Learning to spell: Research, theory, and practice across languages*, 13, 237-268.
- Elbaum, B., Vaughn, S., Tejero Hughes, M., & Watson Moody, S. (2000). How effective are one-to-one tutoring programs in reading for elementary students at risk for reading failure? A meta-analysis of the intervention research. *Journal of educational psychology*, 92(4), 605.-619.
- Elbro, C., & Petersen, D. K. (2004). Long-term effects of phoneme awareness and letter sound training: An intervention study with children at risk for dyslexia. *Journal of educational psychology*, 96(4), 660.-670.
- Ferjenčík, J. (1984). Barevné progresivní matice (CPM).
- Frith, U., Wimmer, H., & Landerl, K. (1998). Differences in phonological recoding in German-and English-speaking children. *Scientific Studies of reading*, 2(1), 31-54.
- Frith, U. (1985). Beneath the surface of developmental dyslexia. In K. Patterson, J. Marshall, & M. Coltheart (Eds.), *Surface dyslexia: Neurological and cognitive studies of phonological reading* (pp. 301-330). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Gersten, R., Compton, D., Connor, C. M., Dimino, J., Santoro, L., Linan-Thompson, S., & Tilly, W. D. (2009). *Assisting students struggling with reading: Response to intervention and multi-tier intervention in the primary grades. A practice guide*.
- Gillon, G. T. (2004). *Phonological awareness: From research to practice*. Guilford Press.
- Gillon, G. (2002). Follow-up study investigating benefits of phonological awareness intervention for children with spoken language impairment. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 37(4), 381-400.
- Gillon, G. (2000). The efficacy of phonological awareness training for children with spoken language impairment. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 31, 126- 142.
- Grabin, S. L., Waldron, N., & Joyce-Beaulieu, D. (2019). Longitudinal effects of RtI implementation on reading achievement outcomes. *Psychology in the Schools*, 56(2), 242-254.

- Hatcher, P. J., Duff, F. J., & Hulme, C. (2014). *Sound linkage: An integrated programme for overcoming reading difficulties*. John Wiley & Sons.
- Hatcher, P. J. (2001). *Sound linkage: An integrated programme for overcoming reading difficulties*. John Wiley & Sons. 176 p.
- Helus, Z. (2012). Reflexe nad problémy gramotnosti: Komentář k monotematickému číslu. *Pedagogika*, 62 (1-2), 205-210.
- Hindson, B., Byrne, B., Fielding-Barnsley, R., Newman, C., Hine, D. W., & Shankweiler, D. (2005). Assessment and Early Instruction of Preschool Children at Risk for Reading Disability. *Journal of Educational Psychology*, 97(4), 687.–704.
- Hulme, C., Caravolas, M., Málková, G., & Brigstocke, S. (2005). Phoneme isolation ability is not simply a consequence of letter-sound knowledge. *Cognition*, 97(1), B1-B11.
- Kropáčková, J., Wildová, R., & Kucharská, A. (2014). Pojetí a rozvoj čtenářské pregramotnosti v předškolním období. *Pedagogická orientace*, 24(4), 488-509.
- Kruse, L. G., Spencer, T. D., Olszewski, A., & Goldstein, H. (2015). Small groups, big gains: Efficacy of a tier 2 phonological awareness intervention with preschoolers with early literacy deficits. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 24(2), 189-205.
- Kyle, F., Kujala, J., Richardson, U., Lyytinen, H., & Goswami, U. (2013). Assessing the effectiveness of two theoretically motivated computer-assisted reading interventions in the United Kingdom: GG Rime and GG Phoneme. *Reading Research Quarterly*, 48(1),61–76. <https://doi.org/10.1002/rrq.038>
- Kučera, M.; Viktorová, I. (1998). Čtení/psaní v první třídě. In: *Pražská skupina školní etnografie (ed.). První třída*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, s. 61–168.
- Kucharská, A. (2014). *Riziko dyslexie*. Vydavatelství PedF UK.
- Landerl, K., Freudenthaler, H. H., Heene, M., De Jong, P. F., Desrochers, A., Manolitsis, G., ... & Georgiou, G. K. (2019). Phonological awareness and rapid automatized naming as longitudinal predictors of reading in five alphabetic orthographies with varying degrees of consistency. *Scientific Studies of Reading*, 23(3), 220-234.
- Lervåg, A., Bråten, I., & Hulme, C. (2009). The cognitive and linguistic foundations of early reading development: a Norwegian latent variable longitudinal study. *Developmental psychology*, 45(3), 764.
- Lervåg, A., & Hulme, C. (2009). Rapid automatized naming (RAN) taps a mechanism that places constraints on the development of early reading fluency. *Psychological science*, 20(8), 1040-1048.
- Lyytinen, H., Erskine, J., Tolvanen, A., Torppa, M., Poikkeus, A.M., & Lyytinen, P. (2006). Trajectories of reading development: A followup from birth to school age of children with and without risk for dyslexia. *Merrill-Palmer Quarterly*, 52(3), 514–546. <https://doi.org/10.1353/mpq.2006.0031>
- MacGinitie, W. H., MacGinitie, R. K., & Maria, K. (2000). Dreyer. *LG, & Hughes. KE*.
- Mareš, P., Rabušic, L., & Soukup, P. (2015). *Analýza sociálněvědních dat (nejen) v SPSS*. Masarykova univerzita.
- Markussen-Brown, J., Juhl, C. B., Piasta, S. B., Bleses, D., Højen, A., & Justice, L. M. (2017). The effects of language-and literacy-focused professional development on early educators and children: A best-evidence meta-analysis. *Early childhood research quarterly*, 38, 97-115.
- Mates, B. (1972). Early reading: A developmental psycholinguistic approach. *Early Child Development and Care*, 1(3), 285-296.

- McGinty, A. S., Breit-Smith, A., Fan, X., Justice, L. M., & Kaderavek, J. N. (2011). Does intensity matter? Preschoolers' print knowledge development within a classroom-based intervention. *Early Childhood Research Quarterly*, 26(3), 255-267.
- McLeod, J., Fisher, J., & Hoover, G. (2003). *The key elements of classroom management: Managing time and space, student behavior, and instructional strategies*. ASCD.
- McTigue, E. M., Solheim, O. J., Zimmer, W. K., & Uppstad, P. H. (2020). Critically Reviewing GraphoGame Across the World: Recommendations and Cautions for Research and Implementation of Computer-Assisted Instruction for Word-Reading Acquisition. *Reading Research Quarterly*, 55(1), 45-73.
- Mikulajová, M., M. Nováková Schöffelová, O. Tokárová & A. Dostálová (2016). *Trénink jazykových schopností podle D. B. Elkonina. Předgrafémová a grafémová etapa. 2*. Praha: Centrum ROZUM. ISBN 978-80-260-8261-3.
- Mikulajová, M., & Dostálová, A. (2004). *V krajině hlásek a slov. Trénink jazykových schopností podle D. B. Elkonina*. Bratislava: Dialóg.
- Moll, K., Thompson, P. A., Mikulajova, M., Jagercikova, Z., Kucharska, A., Franke, H., ... & Snowling, M. J. (2016). Precursors of Reading Difficulties in Czech and Slovak Children At-Risk of Dyslexia. *Dyslexia*, 22(2), 120-136.
- Mönkkönen, A., Bach, S., Brem, S., Erskine, J., Kujala, J., Willems, G., & Richardson, U. (2014). Technology-enhanced training of basic decoding skills in preschool age children. *Manuscript in preparation*.
- Mullen, R., & Schooling, T. (2010). The National Outcomes Measurement System for pediatric speech-language pathology. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*.
- Muter, V., Hulme, C., Snowling, M. J., & Stevenson, J. (2004). Phonemes, rimes, vocabulary, and grammatical skills as foundations of early reading development: evidence from a longitudinal study. *Developmental psychology*, 40(5), 665.
- Neumann, M. M. (2018). Using tablets and apps to enhance emergent literacy skills in young children. *Early Childhood Research Quarterly*, 42, 239-246.
- Nováková, I., Nováková Schöffelová, M., Mikulajová, M. (2020). Když dítě vidí, co má slyšet. Trénink jazykových schopností dle D. B. Elkonina u dětí se sluchovým postižením. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. 154 s. ISBN 978-80-7603-184-5.
- Nováková Schöffelová, M. (2019). Příprava dětí s dysfázií na čtení a psaní. *Listy klinické logopedie*, 3(1), 18-24.
- Papadopoulos, T. C., Csépe, V., Aro, M., Caravolas, M., Diakidoy, I. A., & Olive, T. (2021). Methodological issues in literacy research across languages: Evidence from alphabetic orthographies. *Reading Research Quarterly*, 56, S351-S370.
- Park, D. (1980). A study of the Goodman socio-psycholinguistic approach to beginning reading instruction in a first grade classroom.
- Peterson, R. L., Arnett, A. B., Pennington, B. F., Byrne, B., Samuelsson, S., & Olson, R. K. (2017). Literacy acquisition influences children's rapid automatized naming. *Developmental Science*, 21(3), 1-9.
- Petrák, F., & Malý R. (2012). *Kamarádi z abecedy*. Host: Praha.
- Pokorná, V. (2011). *Šimonovy pracovní listy 9. Grafomotorika a kreslení*. Portál. 48 stran.

- Raven, J., Raven, J. C.; Court, John H. (1998). *Manual for the Standard Progressive Matrices*. London, England : H. K. Lewis.
- Richardson, U., & Lyytinen, H. (2014). The GraphoGame method: The theoretical and methodological background of the technology-enhanced learning environment for learning to read. *Human Technology*, 10(1), 39-60.
- Richterová, E. (2019). Počáteční vývoj čtenářských dovedností u dětí s vývojovou dysfázií.
- Segers, E., & Verhoeven, L. (2004). Computer-supported phonological awareness intervention for kindergarten children with specific language impairment. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*.
- Seidenberg, M. S. (2011). Reading in different writing systems: One architecture, multiple solutions. In P. McCardle, B. Miller, J. R. Lee, & O. J. L. Tzeng (Eds.), *Dyslexia across languages: Orthography and the brain-gene-behavior link* (pp. 146–168). Paul H Brookes Publishing.
- Seidlová Málková, G. (2018). Vývojový vztah fonemického povědomí a znalosti písmen. *Togga*.
- Seidlová Málková, G. (2017). Spelling skills of Czech primary school children in relation to the method of literacy instruction. *Journal of Language and Cultural Education*, 5(1), 59-77.
- Seidlová Málková, G. (2017). *Vývojový vztah fonemického povědomí a znalosti písmen*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. Habilitační práce.
- Seidlová Málková, G. S. (2016). Intervence v oblasti vývoje raných gramotnostních dovedností- přehled poznatků. *E-psychologie (E-psychology)*, 4(10), 65-75.
- Seidlová Málková, G., & Caravolas, M. (2016). The development of phoneme awareness and letter-sound knowledge: A training study of Czech preschool children. In M.-F. Morin, D. Alamargot, C. Gonçalves (Eds.), *Perspectives actuelles sur l'apprentissage de la lecture et de l'écriture [Contributions about learning to read and write]*. Éditions de l'Université de Sherbrooke, 31-56.
- Seidlová Málková, G. (2015). *Vývojový vztah fonemického povědomí a znalosti písmen*. Praha: Togga. ISBN 978-80-7476-093-8.
- Seidlová Málková, G. (2014). Vývoj fonologických schopností. In Smolík, Seidlová Málková, G. *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. Praha: _Grada, str. 101-120 .
- Seidlová Málková, G. (2014). Gramotnost. In Smolík, Seidlová Málková, G. *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. Praha: _Grada, str. 141-143.
- Seidlová Málková, G., & Smolík, F. (2014). *Diagnostika jazykového vývoje: Diagnostická baterie pro posouzení vývoje jazykových znalostí a dovedností dětí předškolního věku*. Grada Publishing.
- Seidlová Málková, G., & Caravolas, M. (2013). *Baterie testů fonologických schopností, BTFS*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání.
- Seidlová Málková, G., & Caravolas, M. (2010). *Phoneme training and its impact on letter learning*; Seventeenth Annual Meeting Society for the Scientific Study of Reading, Berlin, 7. –10. 7.
- Seymour, P. H. (1990). Cognitive description of dyslexia. *Perspectives on dyslexia: Cognition, language and treatment*, 2.
- Schmitt, M. B., Justice, L. M., & Logan, J. A. (2017). Intensity of language treatment: Contribution to children's language outcomes. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 52(2), 155-167.
- Smith, F., & Goodman, K. S. (1971). On the psycholinguistic method of teaching reading. *The Elementary School Journal*, 71(4), 177-181.
- Snow, C. E., & Matthews, T. J. (2016). Reading and language in the early grades. *The Future of Children*, 57-74.

- Snowling, M. J., & Hulme, C. E. (2005). *The science of reading: A handbook*. Blackwell Publishing.
- Stuart, M. (1999). Getting ready for reading: Early phoneme awareness and phonics teaching improves reading and spelling in inner-city second language learners. *British Journal of Educational Psychology*, 69(4), 587-605.
- Suggate, S. P. (2016). A meta-analysis of the long-term effects of phonemic awareness, phonics, fluency, and reading comprehension interventions. *Journal of learning disabilities*, 49(1), 77-96.
- Svoboda, M., Krejčířová, D., Vágnerová, M. (2009). *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Portál.
- Šedinová, P., & Seidlová Málková (2021). Specifické otázky implementace intervenčních programů pro podporu pregramotnostních dovedností. *Pedagogika* 71 (1).
- Šedinová, P., & Seidlová Málková, G. (2017). Studie přínosů intervenčního programu pro systematickou podporu rozvoje pročetářských dovedností v předškolním věku. *Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání*, 1(2), 43-64.
- Tokárová, O. (2015). Elkoninova metoda ranej gramotnosti a jej efektivita. *Dizertační práce*. Bratislava: Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě.
- Tokárová, O., & Mikulajová, M. (2012). Čítanie podľa Elkonina. Charakteristika prístupu a opis metódy. *Pedagogika*, LXII, 1-2.
- Troia, G. A. (1999). Phonological awareness intervention research: A critical review of the experimental methodology. *Reading Research Quarterly*, 34(1), 28-52.
- Tyler, A. A., Osterhouse, H., Wickham, K., Mcnutt, R., & Shao, Y. (2014). Effects of explicit teacher-implemented phoneme awareness instruction in 4-year-olds. *Clinical linguistics & phonetics*, 28(7-8), 493-507.
- Vaessen, A., Bertrand, D., Tóth, D., Csépe, V., Faisca, L., Reis, A., & Blomert, L. (2010). Cognitive development of fluent word reading does not qualitatively differ between transparent and opaque orthographies. *Journal of Educational Psychology*, 102(4), 827.
- van Bysterveldt, A. K., Gillon, G., & Foster-Cohen, S. (2010). Integrated speech and phonological awareness intervention for pre-school children with Down syndrome. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 45(3), 320-335.
- van Otterloo, S. G., & van der Leij, A. (2009). Dutch home-based pre-reading intervention with children at familial risk of dyslexia. *Annals of dyslexia*, 59(2), 169-195.
- Vybíral, Z. (2005). *Psychologie komunikace [Psychology of communication]*. Praha: Portál.
- Warren, S. F., Fey, M. E., & Yoder, P. J. (2007). Differential treatment intensity research: A missing link to creating optimally effective communication interventions. *Mental retardation and developmental disabilities research reviews*, 13(1), 70-77.
- Wechsler, D. (2004). Wechsler preschool & primary scale of intelligence - Third UK Edition (WPPSI-IIIUK). London: Harcourt Assessment.
- Wimmer, H., & Hummer, P. (1990). How German-speaking first graders read and spell: Doubts on the importance of the logographic stage. *Applied Psycholinguistics*, 11(4), 349-368.

Ziegler, J. C., Bertrand, D., Tóth, D., Csépe, V., Reis, A., Faisca, L., ... & Blomert, L. (2010). Orthographic depth and its impact on universal predictors of reading: A cross-language investigation. *Psychological science*, 21(4), 551-559.

Elektronické zdroje – časopis

Časopis: *Pedagogika* Monotematické číslo 1-2/2012. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Vydavatelství M. D. Rettigové. ISSN 2336-2189 (Online), https://ojs.cuni.cz/pedagogika/pz_mono

Časopis: Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Vydavatelství M. D. Rettigové. MK ČR E 22524ISSN 2533-7890 (On-line), <https://pages.pedf.cuni.cz/gramotnost/>.

Citované grantové projekty

2016-2018 GA UK č. 1071716 *Systematická intervence v oblasti podpory rozvoje předpokladů počátečního čtení a psaní* řešeného na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy

2008 – 2012 Marie Curie ITN: project PITN-215961 – ELDEL– Rozvoj gramotnosti v evropských jazycích/ Enhancing Literacy development in European Languages (www.eldel.eu), senior scientist

2008-2009 grantový projekt FHS UK v letech Vztah izolace hlásek a znalosti písmen v počátcích vývoje čtenářských dovedností, GAČR 406/08/0338

Citované prezentace:

Seidlová Málková, G. (2021). Vývoj gramotnosti. Vývojová psychologie- teorie a metody výzkumu. Powerpoint prezentace.

Odborné Curriculum vitae

Jméno: Mgr. et Mgr. Petra Šedinová

Datum narození: 20.3.1988

Pracovní odbornost:

- Již v rámci studií jsem se cílila své aktivity na oblast práce s dětmi. Po ukončení Magisterského oboru jsem začala pracovat jako vývojový terapeut s dětmi s obtížemi různého charakteru (PAS, vývojová dysfázie, hyperkynetické poruchy, poruchy chování, řečové obtíže), kde jsem mj. poskytovala dětem též intervenční péči v oblasti rozvoje pregramotnostních a raně gramotnostních dovedností. Odtud vznikaly mnohé náměty a praktické postřehy předkládaného tréninkového programu. Mnohá cvičení a úkoly z cíleného tréninku tedy prošly nejen hypotetickou, ale též praktickou realizací s cílovou populací. V té době jsem současně pracovala na částečný úvazek jako dětský psycholog v oblasti poradenství, diagnostiky a terapeutické péče s dětmi.
- Po mateřské dovolené jsem nastoupila jako psycholog ve zdravotnictví v Oblastní nemocnici v Kolíně, kde aktuálně působím jako psycholog pro hospitalizované i ambulantní pacienty. Mým odborným zaměřením zůstává dětská psychologie – poradenství, diagnostika dětí, krizová či psychoterapeutická péče o děti i dospělé. Aktuálně pečuji o hospitalizované pacienty na Dětském oddělení, kde ve spolupráci s lékaři realizujeme komplexní vyšetření dětí, které v případě potřeby následně přechází do ambulantní péče. Nově také působím na oddělení Gynekologie, porodnictví a šestinedělí. V rámci ambulantní péče poskytuji poradenství a komplexní psychologické vyšetření dětským pacientům různého věku a obtíží.

Vzdělání:

- *Univerzita Karlova v Praze, Doktorský program, Fakulta Pedagogická, obor: Psychologie (plánované ukončení školní rok 2021-2022)*
- *Univerzita Karlova v Praze, Magisterský program, Fakulta Pedagogická, obor: Psychologie - jednooborové studium (2008 - 2014)*
- *Univerzita Karlova v Praze, Magisterský program, Fakulta Humanitních studií, obor: Studia občanského sektoru (2007 - 2014)*

- ***Gymnázium Kolín (1999 - 2007)***

Pracovní zkušenosti:

- **Oblastní nemocnice Kolín** (2021) – psycholog ve zdravotnictví v rámci od.klinická psychologie
- **Středisko ROSA** (2015- 2017- nástup na MD)- diagnostika dětí a dospívajících, terapeutická a poradenská činnost, skupinová terapie rodičů; práce pod supervizí klinického psychologa
- **Aut-Centrum o.p.s.** (2014 – 2017- nástup na MD) – ABA terapie, vývojová terapie dětí s PAS, poruchami chování a řečovými obtížemi
- **Lata, o.s.** (2010- 2014)- mentoring ohrožené a znevýhodněné mládeže, sestavení a realizace grantového projektu, práce metodou biofeedback
- **Pragulic- Poznej Prahu jinak!, o.s.** (2012- 2017)- poradenství s jedinci ohroženými sociálním vyloučením
- **Biofeedback Institut s.r.o.** (2010-2011)- asistent na terapeutických kempch pro děti se zdravotním znevýhodněním (fyzioterapie, magnetoterapie, bazální stimulace, EEG biofeedback, vývojová terapie)

Výzkumná činnost:

- *GA UK- Systematická intervence v oblasti podpory rozvoje předpokladů počátečního čtení a psaní* (2016-2019)– hlavní řešitel
- *ICT and Literacy Tools, Erasmus +* (2018- 2019) – koordinátor mezinárodní studie (spolupráce univerzit v Praze, Londýně, Oxfordu, Leuvenu a Bruselu)
- *GACR Porozumění čtenému* (2013-2014) (Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy)- koordinace výzkumu, sběr dat
- *Mezinárodní srovnávací výzkum mentoringu BBBS/Pět P* (2011-2012)- badatelská práce (mezi Univerzitou Karlovou a Národní Irskou univerzitou Galway)

Publikační činnost:

- Šedinová, P., & Seidlová Málková (2023). Systematic training of the early literacy skills in Czech children. Czech institute of Academic education. *Proceedings of VIAC 2023*, ISBN 978-80-88203-31-5.
- Šedinová, P., & Seidlová Málková (2021). Specifické otázky implementace intervenčních programů pro podporu pregramotnostních dovedností. *Pedagogika* 71 (1).

- Šedinová, P., & Seidlová Málková, G. (2017). Studie přínosů intervenčního programu pro systematickou podporu rozvoje pročetnářských dovedností v předškolním věku. *Gramotnost, pregramotnost a vzdělávání, 1(2)*, 43-64.

Příspěvky na konferencích:

- „Systematic training of the early literacy skills in Czech children“ (*nb: IAC202302005*)- VIRTUAL International Academic Conference on Teaching, Learning and E-learning in February 2023 (VIAC-TLEI 2023), February 17, 2023.
- "Možnosti systematické podpory předčtenářských dovedností" - konference Čtu a stávám se čtenářem PedF UK, září 2016
- "Intervenční péče v oblasti (pre)gramotnostních dovedností"- konference Dyskorunka 2017

Kurzy a dovednosti:

- Dětská vývojová psychologie dětí 0-3let (Dr.Krejčířová, Mgr.Jahnová) – 2021 - doposud
- Kurz **WISC III** (Testcentrum, 2016), **SON-R** (Testcentrum, 2015), **Trénink jazykových schopností podle Elkonina** (Centrum Rozum, 2016), Kurz **Scénotest** (IPVZ, 2016)
- **Diagnostika dětí s PAS** (Nautis, 2016), kurz **Screening symptomatiky poruch autistického spektra, škála CARS** (Nautis, 2016)
- Základní kurz **Rorschachovy metody** (Institut klinické psychologie Brno, 2015- poslední 3 kurzy přerušeno z důvodu těhotenství)
- **Sebezkušenostní a teoretická část výcviku ve skupinové psychoanalytické psychoterapii pod záštitou Institutu aplikované psychoanalýzy (IAPSA) (2009-2014)**
- Kurz **Psycholog ve zdravotnictví**
- Kurz **krizové intervence** pro Bílý Kruh Bezpečí, o.s.
- Výcvikový **mentoringový kurz-** LATA, o.s.
- Jazykový certifikát Universiteit Gent Angličtina (B1), Francouzština (A2)